

העסקת קטינים

העבודה מוגשת בחסות עמותת נוער שוחר משפט עברי

העבודה מוגשת בחסות העמותה נוער שוחר משפט עברי

העסקת קטינים

הקדמה אישית:

אני בחרתי לעסוק בנושא העסקת קטינים משום שבתור נערה בת 17 אשר עובדת לעיתים בחופשים חשוב לי לדעת מהם הזכויות שלי. לא פעם ולא פעמיים קרה שאני או אחד מחבריי הקרובים נפל קורבן לניצול של מעסיקים בעקבות אי הבקיעות שלנו בעניין. כשקיבלתי את נושא העבודה ראיתי בזאת הזדמנות עצומה לחקור את הנושא לעומק.

החשיפה והעמקה שלי בנושא עזרו לי להבין בדיוק מה הזכויות שלי ודברים שפעם לא ידעתי אני יודעת ומוכנה להתעקש עליהם מול מעסיקיי. החשיפה לנושא עזרה לי להבין שנפלתי קורבן בגלל חוסר הידע שלי.

חשוב לי שאף נער או נערה לא יפלו גם הם קורבן.

בישראל כמעט ולא מעלים מודעות לתופעה הזו. בני נוער אינם מודעים לכתוב בחוק ולכן הם ממשיכים להיות מנוצלים.

תוכן עניינים

5	מבוא	פרק ראשון
6-11	העסקת קטינים במשפט הישראלי	פרק שני
12-13	העסקת קטינים במשפט העברי	פרק שלישי
14	השוואה בין העסקת קטינים במשפט הישראלי לעומת המשפט העברי	פרק רביעי
15	סיכום	פרק חמישי
16		ביבליוגרפיה

מבוא:

במסגרת הנושא שבחרתי "העסקת קטינים" אני אחקור את החוקים שנקבעו הן במסגרת המשפט הישראלי והן במסגרת המשפט העברי ולבסוף הערוך השוואה במסגרת שני המשפטים על מנת לראות היכן שני המשפטים מוצאים נקודות מפגש והיכן הן מוצאות נקודות שוני. אשתמש בחוקים ואחפש את משמעותם, אבדוק מה העונש של אדם אשר נמצא עובר על החוק ומה הוא דינו.

במסגרת העבודה הכלים שאשען עליהם יהיו מקורות מידע כמו אתרי אינטרנט, מאמרים, חוקים וכל אמצעי לימודי אחר אשר יוכל לתמוך ולסייע.

העסקת קטינים במשפט הישראלי:

ההסדרים העיקריים החלים על העסקת בני נוער בחודשי הקיץ:

על פי חוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953: במשך חופשות לימודים הגיל בו בני נוער יכולים להיות מועסקים הוא החל מגיל 14. במהלך הלימודים הגיל המינימאלי להעסקת בני נוער הוא גיל 15.

דרישות בסיסיות: פנקס עבודה ובדיקות רפואיות:

נער יוכל להתחיל לעבוד אך ורק לאחר שיוצא על שמו פנקס עבודה על ידי שר העבודה והרווחה. בנוסף על המעביד לראות שהפנקס קיים. כמו כן, בני נוער אשר ירצו להיות מועסקים חייבים להיבדק על ידי רופא משפחה אשר יאשר את כשירותם לעבודה והעסקתם.¹

תשלומי מיסים:

---

¹ סעיף 82 "פנקס עבודה", לחוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953

על המעסיקים חלה החובה לשלם את דמי הביטוח עבור עבודתם של בני הנוער המועסקים ואסור להם לנכות את התשלום הזה מהמשכורת שלהם.² כמו כן בני נוער מועסקים חלה עליהם החובה למלא טופס 101 למס הכנסה. טופס זה כולל את פרטיהם האישיים.³ בני נוער זכאים לנקודת זיכוי אחת נוספת בזכות ההכנסה מן עבודתם,⁴ אלו אשר עוברים את סף המס בחישוב השנתי יהיו מחויבים בתשלום מס הכנסה. לרוב הם אינם עוברים את סף במס ולכן הם פטורים מתשלום.

שעות עבודה ומנוחה:

אסור להעסיק בני נוער יותר משמונה שעות עבודה ליום או תשע שעות עבודה בשבוע עבודה מקוצר אשר עומד על חמישה ימי עבודה. כמו כן שעות העבודה לא יעלו על 40 שעות עבודה שבועיות.⁵ בני נוער אשר עובדים מינימום 6 שעות ביום יהיו זכאים להפסקה במשך 45 דקות (30 דקות מתוכן יהיו רצופות).

אין להעסיק בני נוער מתחת לגיל 16 לאחר השעה 20:00, כמו כן אין להעסיק בני נוער בתווך גילאים 16-18 לאחר השעה 22:00.⁶ עבודת בני נוער לא תחל לפני השעה 6:00 בבוקר. בני נוער מעל גיל 16 אשר לא סיימו כיתה י' לא יחלו בעבודתם לפני השעה 8:00 בבוקר.

מנוחה שבועית:

אסור להעסיק בני נוער ביום מנוחתם השבועי:⁷

-בני נוער יהודים לא יועסקו ביום שבת.

-בני נוער אשר אינם יהודים לא יועסקו ביום המנוחה המקובל עליהם אשר על פיו הם לא עובדים (ראשון, שישי, שבת).

---

² שירות ייעוץ לאזרח (שי"ל), משרד העבודה והרווחה, אתר האינטרנט www.shil.haifa.ac.il

³ אגף מס הכנסה ומיסוי מקרקעין, אתר האינטרנט www.mof.gov.il/

⁴ שירות ייעוץ לאזרח (שי"ל), משרד העבודה והרווחה www.shil.haifa.ac.il

⁵ במידה ויש צורך בהעסקת בני נוער מעבר לשעות המותרות, צריך לפנות אל אגף פיקוח העבודה של משרד העבודה והרווחה על מנת לקבל היתר לכך

⁶ ניתן לקבל היתר לעבודה בלילה במקרים מסוימים. לפי חוק 25 לחוק עבודת הנוער: מתוך תקציר עבודת הנוער התשי"ג-1953, אתר האינטרנט

של משרד העבודה והרווחה www.mosla.gov.il

⁷ סעיף 12 לחוק עבודת הנוער.

למרות האיסור על העסקת קטינים ביום המנוחה, יום המנוחה זהו יום עבודה משמעותי עבור חלק מבני הנוער.
דוגמא לכך בא לידי ביטוי בפסק דין של בית הדין הארצי לעבודה אלוניאל בע"מ ועמרי פדן נ' מ"י.⁸ בפרשה זו
הוטל קנס על סך 30,000 ₪ על החברה אשר מפעילה את מסעדות "מקדונלס" בישראל. בנוסף, קנס על סך
5,000 ₪ הוטל על מנהל החברה בגין העסקת בני נוער יהודים בשבת ובליל שבת אשר מוגדרים כימי המנוחה
שלהם.⁹

שכר העבודה:

לפי חוק שכר המינימום, התשמ"ז 1987, עובד יהיה זכאי לקבלת שכר עבודה אשר לא יפחת משכר המינימום
הנקבע.

הזכות לשכר המינימום זו היא זכות אשר לא ניתנת לויתור או התניה.

שכר המינימום של כל בן נוער ואדם בוגר שונים אך שר עבודה והרווחה דאז התקין תקנות הנוגעות לשכר
המינימום בקרב בני נוער עובדים מתחת לגיל 18.¹⁰ על פי תקנות אלו שכר המינימום לבני נוער עובדים נגזר לפי
אחוזים משכר המינימום הקבוע בחוק, בהתאם לגיל. כמו כן, שכר המינימום לשעה עבור משרה מלאה לבני
נוער מחושבת לפי חודש עבודה העומד על 173 שעות.¹¹ כשמדובר על שבוע שעות העבודה יעמדו על 40 שעות
שבועיות.¹²

הוצאות נסיעה:

⁸ ע"פ 1004/00 שניתן ב-9 בפברואר.

⁹ מתוך: דוד שי, "עבודת נוער", חילן טק בע"מ 20 ביוני 2002. מתוך אתר האינטרנט www.hilan.co.il

¹⁰ תקנות שכר מינימום (נוער עובד וחניכים), התשמ"ז-1987.

¹¹ שם, סעיף 5א'

¹² שם, סעיף 6

"נער עובד הזקוק לתחבורה כדי להגיע למקום עבודתו זכאי לקבל, נוסף על שכרו, גם החזר הוצאות נסיעה בגין כל יום עבודה, בהתאם למחיר הנסיעה בתחבורה ציבורית, בגבולות הסכום המרבי, העומד על 20.76 ₪ ליום עבודה."¹³

עבודות אסורות:

בחוק עבודות הנוער ישנם הגבלות ואיסורים ברורים לגביי העסקת בני נוער בעבודות מסוימות,¹⁴ בין היתר על עבודה עם גורמים מכניים ועבודות כמו: עבודה תת קרקעית במכרה, התקנה, חפירה בנייה וכדומה. על עבודות עם מכונות ומתקנים מסוימים כמו: מכונות חיתוך, מקצצות בשר, שריפת סיד, גבס או מכונות לישה. וכן על עבודה עם גורמים פיזיקליים כמו: עבודה עם מכשירים פולטי קרינה ולייזר, עבודה עם מכשירים בעלי קרינה מייננת או חומרים רדיואקטיביים.

על עבודה עם כימיים כמו: עבודה עם ממסים אורגניים, עם חומרי הדברה כאלו או אחרים וייצור סיגריות. על עבודה עם גורמים ביולוגיים כמו: עבודות במחלקות בתי חולים אשר קיימת בהם סכנת הידבקות במחלות שהן זיהומיות, טיפול בגופות או עבודה בבית טבחים וכיוצא בזאת.

---

¹³ מתוך: דוד שי "עבודת נוער", חילן טק בע"מ, 20 ביוני 2002. מתוך אתר האינטרנט www.hilan.co.il

¹⁴ חוק עבודות הנוער, תוספת 1.

הפרת תנאי העסקת בני נוער בחופשות הקיץ:

ישנם מצבים בהם בני נוער אשר מועסקים בחופשות הקיץ לא מקבלים את כל הזכויות שלהם כפי שנקבע בחוק. יתכן כי דבר זה קורה עקב אי ידיעתם או חוסר בקיעותם בנידון של הנער/מעסיק או עקב התעלמות מכוונות מהנקב בחוק.

בני נוער רבים מועסקים ימים אחדים תחת "ניסיון" או "התלמדות" ואינם מקבלים את השכר המגיע להם על התקופה הזו. בין אם הם חתמו והסכימו לעבוד ללא קבלת תשלום ובין אם לא, העסקתם ללא תשלום זוהי עבירה על החוק. כתבה אשר התפרסמה בעיתון "מעריב" על ידי אילאיל שחר הביאה שני מקרים. האחד: נער מאזור הדרום עבד בפאב והשתכר משמונה שקלים בלבד לשעת עבודה אחת. בהסתדרות הנוער העובד והלומד הראו נכונות לעזור בתביעת מעסיקו אך זה חשש לאבד את עבודתו.

מקרה שני: שלושה נערים הועסקו בחברת הובלות. יום עבודתם החל ב 11:00 בבוקר והסתיים ב 04:00 לפנות בוקר. הנערים הללו השתכרו מתשעה שקלים בלבד לשעת עבודה. גם במקרה זה הנערים סירבו לצאת נגד המעסיקים.

נקיטת צעדים כנגד הפרת כללי ההעסקה:

ביוזמת משרד העבודה והרווחה נשלחים פקחים במהלך חופשות הקיץ למקומות אשר בדרך כלל מעסיקים בני נוער כמו: בריכות שחייה, קייטנות וכו'. הפקחים נשלחים במטרה לבדוק את כללי העסקתם של בני הנוער. אי קיום כללי העסקה אשר נקבעו בחוק עבודת הנוער, עלולות לגרור קנסות ואפילו מאסרים. כמו כן, בני נוער אשר חושבים שנוצלו במקומות עבודתם ולא קיבלו את אשר מגיע להם רשאים להגיש תלונה אל משרד העבודה והרווחה או אל הסתדרות הנוער העובד והלומד.

במידה והתלונות מוצדקות נעשית פנייה ישירות למעסיק ובמידת הצורך אף מוגשת תביעה אל בית הדין לעבודה. ב24 בספטמבר 2002 עיתון "מעריב" פרסם כתבה על ידי אילאיל שחר

פרסומים על עבודת בני נוער בחופשת הקיץ:

סמוך לחופשת הקיץ ולאורכה בתקשורת מתפרסמים הכללים אשר נוגעים להעסקת בני נוער, בנוסף בבתי הספר מרכזים מסחריים ולשכות תעסוקה מחולקים עלונים אשר מטרתם לספק את המידע באופן מפורט עבור בני הנוער. לעלונים אלו מצורפים אף מספרי טלפון אשר ישמשו לבירורים.

מידע זה מופץ גם עבור המעסיקים על מנת שגם אלו יהיו מודעים.¹⁵

---

¹⁵ המידע מתפרסם ביוזמת משרד העבודה והרווחה ובסיוע הסתדרות הנוער העובד והלומד.

העסקת קטינים במשפט העברי:

במסורת ישראל ישנם כמה וכמה חובות חשובות ביותר, אחת מהן היא חובת חינוך הילדים לערכי הדת והאנוש שהתורה מכוונת אליהם. החובה הזו באה לידי ביטוי כמה פעמים לאורך המקרא. "ושננתם לבניך ודברתם במשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך"¹⁶ בנוסף, "ולמדתם אתם את בניכם לדבר במשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך"¹⁷

עוד בימים עברו נחקקו במסורת ישראל חוקים ותקנות אשר מטרתן להבטיח לכל ילד גישה ישירה אל מערכת החינוך. נושא החינוך חווה התפתחות מאוד מעניינת אשר עליה מצביע התלמוד: "אמר רבי יהודה אמר רב: ברם, זכור אותו האיש לטוב ויהושוע בן גמלא שמו, שאלמאלא הוא נשתכח תורה מישראל; שבתחלה, מי שיש לו אב-מלמדו תורה, מי שאין לו אב-לא היה למד תורה... התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? כי מציון תצא תורה"¹⁸; ועדיין מי שיש לו אב-היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך; ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו-מבעיט בו ויצא, עד

---

¹⁶ דברים ו, ז

¹⁷ דברים י"א, י"ט

¹⁸ ישעיהו ב'

שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע"¹⁹ (תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף כ"א עמוד א').

חובת החינוך הינה חובה נעלה משום שמטרתה העיקרית הייתה למנוע עבודת ילדים. העסקת ילד באה על חשבון חינוכו והדבר אינו מתקבל. היו תקופות שהמצוקות הכלכליות היו מאוד קשות והורים לא יכלו לעמוד בפיתוי והכניסו את ילדיהם אל שוק העבודה. הילדים בדרך כלל הוכנסו ככוח עזר לעבודות, כתגובה לכך גדולי ישראל יצאו בדברים חריפים. בין ההתבטאויות החריפות היה כרוז אשר הופץ על ידי אחד מחכמי מרוקו במאה הי"ז: "בבית ישראל ראיתי שערורייה, שמפני דוחק השעה בני אדם מוציאים בניהם מבית הספר כבן שש כבן שבע ומשכירים אותם לאומן ללמדם מלאכות ועדיין אינם יודעים לקרות קריאת שמע ולהתפלל. לכן על זה פקחנו עינינו וגזרה גזרנו שאין לבעלי אומנויות לקחת ילדים ונערים לעשות מלאכתם לא בשכר ולא בחנם עד שיתחנכו במצוות".

מהתקנות הללו אפשר להבין שלחכמי ישראל קביעת הנורמות בשאלת העסקת ילדים אינה מספיקה והם קבעו הגבלות עונשיות שמטרתן היא לאכוף התנהגויות אלו.

---

¹⁹ תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא דף כ"א עמוד א'.

השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי:

בסיום העבודה ניתן להצביע באופן ברור על נקודות השוני הרבות ונקודות הדמיון במשפט העברי והמשפט הישראלי בנושא העסקת קטינים.
ביחס לזכות החינוך-

ניתן לראות שכבר אי שם בימים עברו חובת חינוך הילדים הייתה כל כך חשובה עד כדי כך שהעסקתם היה איסור נחרץ. היה ברור מאוד ששום דבר לא יבוא על חשבון החינוך. נחקקו חוקים והוטלו עונשים על מנת לשמור על ערך זה כערך עליון. בימנו, דברים השתנו ובני נוער מועסקים במסגרות רבות. אך ניתן לראות שגם כאן חובת החינוך נשמרת. האומנם לא בקפדנות כמו אז אך כיום משרד העבודה והרווחה נוקט בהמון אמצעים במטרה להבטיח לנער את זכויותיו.

ישנם חוקים ברורים מאוד לגבי כמה שעות נער יוכל לעבוד ביחס לגילו ולכיתה אשר הוא לומד בה.
חוקים אלו באים להציב את הקו האדום אשר אין לחצותו בשום צורה.

כמובן שבימנו זוהי כבר נורמה שבני נוער עובדים למחייתם ולהנאתם האישית ואין התנגדות חריפה מצד גורמים צדדים. כאשר הכל נעשה בכפוף לחוק בני נוער יכולים לעבוד. לעומת זאת במשפט העברי אסור בשום צורה להכניס ילד לשוק העבודה. כניסת ילד לעולם העבודה הייתה מלווה בעונשים שהטילו חכמי ישראל.

המסקנה העיקרית שאפשר להטיל מכך היא שמטרת החוקים במשפט העברי היו להבטיח בראש ובראשונה חינוך טוב. לעומת זאת מטרת החוקים במשפט הישראלי הם להבטיח שלא תהיה פגיעה בזכויותיו של בן נוער. המטרה היא שבן נוער אשר נכנס לשוק העבודה יוכל לקבל את חלקו בעבודה ללא חשש לניצול ופגיעה מצד מעסיקו. קשה לומר שהמשפט הישראלי שואב דברים מין המשפט העברי. ההבדל בין השניים ברור ומובהק ביותר. התכלית של החוקים במשפט העברי באה במטרה למנוע את כניסת הנער אל שוק העבודה.

לעומת זאת, המשפט הישראלי יותר מודרני ועיקר עיסוקו הוא בחקיקת חוקים הנוגעים לזכויות והגבלות.

אם במשפט העברי היו מקרים שילדים בכל מיני גילאים נכנסו כשוליות לשוק העבודה, המשפט הישראלי מאפשר את כניסתם של בני נוער לשוק העבודה מגיל מסוים המוגדר בחוק. כמו כן, המשפט הישראלי מאוד מדויק בהגדרותיו לגביי שעות עבודה, שכר וכדומה.

סיכום:

תחילה כשקיבלתי את נושא העבודה חששתי מאוד. לא ידעתי איך לגשת לנושא וחששתי להגיע לממצאים שגויים. בליווי צמוד של המנחה שלי התחלתי בכתיבת העבודה. זכיתי לקבל יחס אכפתי ורציני מצד המנחה והרגשתי בטוחה בעבודתי.

מצאתי את הנושא "העסקת קטינים" כרלוונטי אלי יותר משנדמה לי. גיליתי שהיו פעמים שניצלו אותי ואת אי הבקיעות שלי בנידון. בעקבות העבודה אף הלכתי ודרשתי ממקום עבודתי לשעבר החזר נסיעות שלא ידעתי שמגיע לי.

במסגרת העבודה זכיתי אף להתעסק בחוקים יותר קדומים הנוגעים לתלמוד. נגלה לעיני עולם שלם של חוקים אשר כלל לא היה לי ידע בו.

הממצאים המרכזיים שהגעתי אליהם מסקירה זו מראים כי המשפט העברי והמשפט הישראלי פועלים באופן שונה.

הטיעון המרכזי במשפט העברי הוא שילד בראש ובראשונה חייב במסגרת החינוך.

כיום, אנו חיים בעולם שהוא יותר מודרני. החוקים השתנו, ועכשיו בני נוער יכולים לעבוד וללמוד. באמצעות חוקים אשר מגנים עליהם ועל זכויותיהם.

התחברתי בקלות אל תוכן העבודה משום שהוא עוסק בנושא עכשווי אשר תופס תאוצה בימים אלו.

הבנתי כמה זה חשוב להמשיך ולעלות מודעות בנושא על מנת להפסיק את הניצול שבני נוער נופלים קורבן אליו.

ביבליוגרפיה:

חקיקה-

חוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953.

תקנות שכר מינימום (נוער עובד וחניכים), התשמ"ח-1987.

פסקי דין-

ע"פ 1004/00 אלוניאל בע"מ נגד מדינת ישראל, בית הדין הארצי לעבודה.

מקורות אינטרנט:

שי דוד, "עבודת נוער", חילן טק בע"מ, 20 ביוני 2002 מתוך אתר האינטרנט: www.hilan.co.il

אגף מס הכנסה ומיסוי מקרקעין, www.mof.gov.il/itc

שירות יעוץ לאזרח (שי"ל), משרד העבודה והרווחה, www.shil.haifa.ac.il/Hebrew/labour

שירות יעוץ לאזרח (שי"ל), משרד העבודה והרווחה www.shil.ac.il

תקציר חוק עבודת הנוער התשי"ג-1953, אתר האינטרנט של משרד עבודה והרווחה www.mosla.gov.il

משפט עברי:

תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף כ"א עמוד א'

דברים ו', ז'

דברים י"א- י"ב

ישעיהו ב'.